

felvett közzérendelethez nem érvényességi kelléke, hogy az alkalmazott ügyleti tanúk a végrendelethez személyesen ismerjék.“ Nézetem szerint azonban ez a határozat is tévesen értelmezi a törvény idevonatkozó rendelkezését, azaz az 1876: XVI. t. c. 3. §-át, nevezetesen atekintetben, hogy a végrendeleti tanúnak a végrendelethez személyesen kell-e ismernie vagy sem. Ettől a határozattól nemcsak a most hozott, hanem a fentebb említett határozat is eltér és dr. Hirkó is említ értekezésében (324. old. 1. pont 2. bek.) két oly határozatot, mely eltér a most említett határozattól atekintetben, hogy a végrendeleti tanúknak kell-e személyesen ismerni a végrendelethez vagy sem. Figyelemre méltó azonban az említett 261. számú elvi határozat tekintetében az alsó bíróságok által hozott ítélet, mely a kir. Kúria indokolásától eltérő alábbi indokolással nyilvánította szintén érvényesnek a kérdéses végrendeletet — „mert a végrendelet örökhagyónak a házában történt, a tanuvallomások és a per egyéb adatai folytán nem férhet kétség ahhoz, hogy a végrendeletet az örökhagyó alkotta annál is inkább, mivel a perben egyetlen adat sem merült fel, amely arra engedne következtetni, hogy az örökhagyó személyazonossága tekintetében tévedés történt“, már pedig nyilvánvaló, hogy az itt említett indokolás az anyagi igazságnak teljesen megfelel.

Végre rátérve arra, hogy mit kell érteni a szó köznapi értelmében ama kifejezés alatt, hogy valaki valamiről képességgel bír, nem lehet más konklúzióra jutni, mint amit már fentebb kifejtettem, mert egyszerű példával élve, nemcsak az a képességgel valaminek elvégzésére, aki már előbb megtanulta azt ami ahhoz szükséges, hanem az is, aki azt éppen a munka elvégzésekor tanulta meg s még inkább áll ez oly tekintetben, mely szaktudást nem igényel. A törvény maga egy szóval sem mondja, hogy a tanúknak már előzőleg szerzett képességgel kell bírniok atekintetben, hogy az örökhagyó személyében tévedés nem történt s nem mondja azt, hogy csak az lehet tanu, aki a végrendelethez már előbb ismerte — így nyilvánvaló, hogy ily értelem helyesen nem is tulajdonítható a törvény szavainak.

Ekkép csak megnyugvással fogadhatjuk a kir. Kúria említett ítéletét, mert abban kifejezett, határozott jogfejlődést tapasztalhatunk.

Dr. Molnár Pál.

A vétlen felelősségi gondolat újabb gyakorlatunkban.

A vaspályák felelősségéről szóló 1874: XVIII. törvénycikk mindea elméleti, társadalompolitikai megfontolás nélkül, gyakorlati motívumok sarkalkására elrendelte volt a vasut kártérítési kötelezettségét az üzemkörében bekövetkezett károkért és bírói gyakorlatunk ötven éven át gyorsabb, vagy lassabb ütemben rendszerré építette ki a vétlen felelősség gondolatát, amely első keletkezésekor singularis tételnek indult, ami a továbbfej-

lesztés szempontjából ezzel a minősítéssel meddőségre volt ítélve (ius singulare: non est retrahendum ad consequentias), de amely tétel a születéskor reá nyomott bélyeg ellenére, amint azt Almási Antal helyesen látta meg (Id. Ungarisches Privatrecht I. k. 2. lap), mégis csak átterjedt olyan területekre is, amelyekre a törvény kifejezetten nem szánta, vagy legalább is amelyről a törvény nem szólt. Ugyanezen álláspontot vallja a nemo plus iuris elve alóli kivétel szaporodásának példájával illusztrálva ifj. Szigethi László (Polgári Jog 1925. évf. 293. lap).

Ma már nem vitás, hogy a vétlen felelősség szülője a megváltozott szociális szemlélet, amely a kárelosztás gondolatával operálva, az esetek nagyobb számában a vagyoniilag gyengébb félnek juttatott megtérítést olyan károsodásokért, amelynek terhét korábban a kárvallott maga viselte, mert nem volt jogszabály, vagy mert nem volt tényállás, amely a kárért való felelősséget és ezzel a megtérítés kötelezettségét más, rendszerint erősebb, teherbíróbb vállakra vitte volna át. Semmi kétség, hogy a vétlen felelősség, egyre szélesebb körre való kiterjedése a vagyoniilag gyengébb elemek megsegítését célzó szociális jogalkotás egyik feltűnő jelensége. Viszont kétséget nem szenvedhet az sem, hogy a szociális felfogás számos egyéb területen is kitermelt oly jogszabályokat, amelyek hivatása, amelyek életrekelésének oka ugyancsak a vagyoniilag gyengébbek megsegítése. A jogrend már leküzdötte volt, hogy ő pártatlan bíróként áll a társadalmi rétegek felett és maga a jogrend bevallott protektorává szegődik a gyengébbeknek. A mi irodalmunkban főleg Marton Géza hadakozik a vétlen felelősség gondolata mellett, annyira, hogy a felelősség alaprendszerévé is a vétlen felelősséget kívánja megtenni a vétkességen alapuló felelősség mellett. Ugyancsak tisztázott elméletileg, hogy a vétkességre alapított felelősség — mint rendszeri alapgondolat, az individualista felfogásban gyökeredzik. Senki ne terheltessék meg oly kárral, amelyet vétkesen nem ő okozott.

A jog fejlődése mögött álló társadalmi megfontolások még akkor is, ha érvényesülésük nem a forradalom egyszerre mindent megváltoztató erejével történik, hanem egy lassabb evolúció ismétlődő ütemességével, végeredményben az életviszonyok tarka sokaságát bizonyos egyenletességgel vonják a maguk uralmi köre, hatásuk alá.

Ezt az általános jogfejlődési szemléletet azért böcsátottuk előre, mert a társadalmi gondolatnak, amit megszoktunk „szociális szempontnak“ (milyen szelíd erőtlén kifejezés egy robustus erő számára) nevezni — ezt a fentebb említett egyenletességét a vétlen felelősségnek gyakorlatunkban legújabbban kialakuló szabályai cserben hagyják.

Csak nagy vonalakra történhetik utalás. A 70. és 71. számú jogegységi határozatok — még ha indokolásuk a jogi dogmatika szempontjából meggyőző is — végső kihatásukban a veszélyes üzem felelősségi körét megszükitik — és ezzel szükségszerűen velejáróan — megtérítlenül hagynak károkat, amelyek kárvallottja összehasonlítás nélkül is legtöbbször vagyoniilag gyöngé, de

összehasonlítás alapján ritka kivétellel a gyöngébb. Legújabbban a Kúria elutasítja a már megállott vasutról leszálló utas kárigényét — akit leszállás közben ért a kár, akként, hogy leszállás közben az egyik utas a kezében tartott nagyobb csomaggal meglökte és ennek következtében a lépcső legalsó fokáról a földre esett, azzal az indokolással, hogy csak a mozgó vasut: a veszélyes üzem. (Curia I. 2219/1938. Jogi Hirlap 1938. évf. 841. sz. eset).

Elvilegesebb jelentőségű a kártérítési igény megtagadása oly tényállás mellett, amelyre előző gyakorlatunk, ha nem is kivétel nélkül, a kártérítési felelősséget megállapíthatónak találta. A bírói gyakorlat esetei: Vasut felel *tiltott* átjárás türéseért. (C. 1617/1908. Hiteljogi Döntvénytár II. k. 358. eset. Ugyanígy: C. 5056/1916. Magánjogi Döntvénytár 59. l. Vasut felelős, ha a sorompóhoz őrt nem állított, aki a tilos átjárást meggátolná. (C. 309/1906. Hiteljogi Döntvénytár I. 169. eset.) Sorompó hiányában vasut felelős. (Curia 2000/1909. és 911/1911. Magánjogi Döntvénytár V. k. 154. eset.) Sérült a sorompó alatt ment át — vasut felel. (C. P. VII. 5820/1931. Magánjogi Döntvénytár XXVI. k. 55. eset.) Az utóbbi ítélet indokaiból: „Nem lehet a sérült kizárólagos önhibáját megállapítani, ha a baleset a szerencsétlenül járt egyénnek bár szabályellenes, de a vasuti közegek által rendszeresen eltűrt valamely cselekménye, vagy mulasztása következményeképp állott elő.“ Egy másik ítélet még élesebben stilizál s vasut terhére: „Nem elég a vasutnak a személybiztonságot célzó óvintézkedéseket megtenni és létesíteni, hanem ellenőrizni is kell az intézkedés betartását. (C. 4253/1911. Magánjogi Döntvénytár V. kötet 209. c.) Az indokolás gondolata szólal meg szélesebb fogalmazásban a Preussisches Landrecht I. rész 5. cím 269. §-ában. Wer wissentlich etwas geschehen lässt, was er zu verhindern schuldig und vermögend gewesen, hat die Verantwortung als ob er solches befohlen hätte. A hivatkozott döntések marasztalták kártérítésben a vasutat, noha látták és kiemelték, hogy a sérült szabályellenesen járt el. A gyakorlat szemet hunyt tudatosan a sérült szabályellenes eljárásán, hogy tilalom ellenére lépett a pályatestre, ahol a baleset őt utolérte. A bírói döntések törvényszerűségét a kétségtelenül megnyilvánuló humanizmus mellett alátámasztotta, hogy a gyakorlat a vasutnak mentesítést a sérült kizárólagos önhibája esetére adott (a törvény a „kizárólagos“ önhibát nem tartalmazza, mint ezt a jogegységi határozat is kiemeli) — a sérült és a vasut hibájának együtthatása esetére a vasut feleltetése tehát a törvény akarataira vezethető vissza.

A bírói gyakorlat újabb döntései: „A vasut nem kötelezhető arra, hogy nyílt pályán mindenütt, ahol a közönség kényelemszeretéből, vagy gondatlanságból vágányon át közelekedik, akadályt létesítsen.“ (P. II. 5385/1929. Magánjog Tára XI. k. 61. eset.) És még élesebb stilizálás egy legújabb döntésben: „A nyílt pályán való átjárás törvénynél fogva tiltva van, az alperes (vasut) tehát azt más módon tiltani nem tartozott és nem volt köteles a tilalom megszegésének megakadályozásáról so-

rompóval, vagy egyébként, különösen azért sem, mert alperesnek nem is állott módjában; hogy a törvény tilalmának megtartását a vasuti pályának a vasut állomás területén kívül eső részre is ellenőriztesse. (C. I. 5855/1937. Jogi Hirlap 1938. évf. 231. eset.)

A fordulat a korábbi és újabbi döntések egybevetéséből szembetűnő.

A korábbi gyakorlat iránya az egyéni jogok nagyobb méltánylásával, szocialisabban kielégítő. Erre célzott az a fentebb tett megjegyzésünk, hogy a szociális szempont érvényesülésének egyenletességében bizonyos törés, elhajlás észlelhető, mert amíg sok egyéb területen a szociális követelményekkel szemben bírói gyakorlatunk hajlékonynak mutatkozik és azokat sokszor a rideg jogi szempontok rovására honorálja, a vétlen felelőség terén a védelem erősödés helyett gyengült.

Épen szociális megfontolásokból két vonatkozásra kell utalnunk. A vétlen felelőség gyakorlata termelte ki a „veszélyes üzem“ fogalmát. De ha a veszélyesség azzal, hogy valószínűséget adott, szinte praesumptiot teremtett az üzem felelősége mellett. (Grosschmid az efajta kötelezettségek mögött titkon meghuzódó felelőséget hangsúlyozza: Fejezetek I. k. „A törvény alapgondolata mégis csak az, hogy itt hibánk okából felelünk. Az állam azért felel a sikkasztó bíróért, mert... tessék neki vigyázni, a vasut is a balesetért, mert... tessék neki vigyázni s a kutyáért is azért felelősek, mert... tetszett volna reá k. 548. l. † a. jegyzet. És más helyütt a quasi delictumról: „Nem abból kél ki az obligáció, amiről tudja a törvény, hogy semmi sincs belőle, hanem abból, amiről fölteszi, hogy van benne valami.“ Aquasi delictum kötelem szülő alapja: a „vétkesség látszat“ az a feltevés, hogy vétkesség van a dolog körül. II. kötet 2. rész, 1111. lap. Jubileumi kiadás.)

A vészélyességen felül még egy más körülmény is indokoltta tette az üzem felelőssé tételét: az üzem nagysága, az ezzel járó nagyobb tőkeerő és fokozott teherbíró képesség. A fokozott teherbírást, mint a jogtétel sugalló oka egészen elhalványul a felelőség latolgatásánál. Az egyénre súlyosan reánehazódó terhet meghagyja a gyöngge vállakon, ahelyett, hogy a tágabb-szűkebb közösségre hárítaná és ezzel sokak között felosztaná a terhet. A szociális kárelosztás gondolata is az újabbi döntésekkel gyöngült.

A másik megjegyzés: a sorompó döntések gondolatmenete abban az általános fogalmazásban, ahogyan ezt a Landrecht hivatkozott rendelkezése szinte konkrét tényállásmentesen fogalmazott meg, tényleg a jog egyéb területein is érvényesült. Ismételen változó életviszonyokban tér vissza az abstrahálható tényállás, hogy valaki megteremti, létesíti az életviszonyoknak azt a keretét, amely a más károsodásának lehetőségét megnyitja. A „keretteremtés“ visszatérően, mint kötelezési alap jelentkezik. Egy aránylag távolabbi kisugárzás szolgáljon illusztratív anyagul. A Curia 5056/1917. sz. határozata (magánjogi Döntvénytár 1917. évf. 59. lap), az üzlet bérbeadóját felelteti az üzletbérlő

által contrahált kötelezettségért. Hasonló Döntés C. Rp. IV. 8256/1915. Hiteljogi Döntvénytár 1916. évf. 135. eset, ugyanitt hivatkozás a Kúria 731/1892. sz. határozatára.)

A keretteremtés elvének a véetlen felelősség témakörén kívüli érvényesítésére is kétségtelenül hátrányosan hat vissza a felelősségi körnek a hivatkozott újabb gyakorlatban történő megszorítása, holott, amint erre ifj. Szigethi László idézett cikkében Meszlény Arturnak a svájci polgári törvénykönyvről szóló könyvére támaszkodva, helyesen fejt ki, hogy a felelősség jelzett irányu megszorítása a társadalmi együttműködés nagy értékű biztosítója. Ennek a társadalmi együttműködésnek a jogeszközeivel való alátámasztása pedig a jogfejlődésnek társadalmopolitikai követelménye.

B. S.

Különbség magkereskedő és mezőgazda vetőmag eladási szavatossága között.

A Kúria érdekes vetőmagszavatossági perben hozott most szeptemberben ítéletet, mely közel egy évtized óta huzódó többrendbeli pernek vetett véget és tárgyánál fogva fontos jelentőségű jogi kérdésekben való vitára ad alkalmat.

Az eset a következő: A. földbirtokos gazda tekintélyes mennyiségű kukorica vetőmagot vásárolt B. mag- és terménykereskedő cégtől. Az eladó cég cirka 90% csiraképességet garantált A. gazdának. B. magkereskedő a vetőmagot C. magkereskedéssel foglalkozó részvénytársaságtól szerezte be, ez utóbbi pedig D. termelő gazdától vásárolta. A kukoricát vetés idején április 30-án leszállították A. gazdának úgy, hogy B. magkereskedő diszponált C.-nél a mag szállítása végett, ez pedig D. termelő gazda által közvetlenül A. gazdának küldette meg.

A kukoricát A. elvetette, de az rosszul, ritkán kelt és minden ápolás dacára a termés lényegesen rosszabb és kevesebb lett, mint ami 90%-os csiraképességűnek garantált mag után várható lett volna és lényegesen kevesebbet termett, mint a szomszédos hasonló minőségű földeken ugyanakkor elvetett kukoricák, miért is A. gazda nagy összegű kártérítési pert indított az eladó magkereskedő cég ellen.

A bíróság mindhárom fórumon elmarasztalta az eladó magkereskedő céget, de nem ítélte meg csak a kár $\frac{1}{3}$ -át azon okból, mert A. vásároló gazda sem járt el a vetésnél a rendes gazda gondosságával, miután azon évben a rendkívül hideg tél folytán a földművelésügyi miniszterium külön rendelkezést tett a kamaráknál és ezt rádión is közölték a gazdákkal, hogy a kukoricából a szokásosnál jóval többet vessenek, mert a mag csiraképessége sok helyen nem tökéletes. A. pedig nem volt erre figyelemmel. Ezért a bíróság a kárt megosztotta felperes és alperes között.